

İNSAN VE TOPLUM BİLİMLERİ
ARAŞTIRMALARI DERGİSİ
Cilt: 6, Sayı: 1, 2017
Sayfa: 458-481

Received/Geliş: Accepted/Kabul:
[21-02-2017] – [19-03-2017]

Balkanlarda Bektaşilik ve Bektaşi Tekkeleri

Tuba HATİPLER ÇİBİK

Yüksek Mimar, Trakya Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü
High Architect, Trakya University Graduate School Of Science
tubahatipler@gmail.com

Filiz UMAROĞULLARI

Yrd. Doç. Dr., Trakya Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi
Asst.Prof. Trakya University Faculty Of Architecture
filizu@trakya.edu.tr

Öz

Balkan coğrafyasının sosyo-politik durumu ele alındığında, bu coğrafyadaki tarihsel gelişim süreci üzerinde Bektaşiliğin ve Bektaşi tekkelerinin bıraktığı etki, azımsanmayacak kadar önemlidir. Balkanlardaki dini ve kültürel birikim, Bektaşilik hareketi üzerinden okunabilir. Bektaşilik, sahip olduğu tasavvufi güçle birlikte, var olduğu her yerde yaşam ve yaşam tarzını etkilemiştir. Bu etkilenmede en önemli rollerden biri, Bektaşiliğe ait yapılara yani tarikat yapılarına aittir. Fiziksel ve simgesel olan bu tür yapıların tamamının ortak yönü yaşam şeklinin günlük ihtiyaçlarına cevap vermek durumunda olmalarıdır. Bu yapılarda bir derbentte ise güvenlik, büyük bir yerleşim bölgesinde ise genişlik, yol üstü bir geçiş noktasında ise konaklama ön plana çıkmıştır. Balkanları etkisi altına alan bir tasavvufi hareket olarak Bektaşiliğin, bölgenin en işlek yerinden en ücra yerine kadar, dağ başından, su kaynaklarının başına kadar her noktada bir yapı kurmuş olduğu görülmektedir. Bu çalışma kapsamında Bektaşi tekkelerinin genel özellikleri açıklanarak, Balkanlarda bulunanların tespit edilmesi amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı, Balkanlar, Bektaşilik, Tekke, Dergah.

The Bektashism in the Balkans and Dervish Lodges of Bektashism

Abstract

Given the socio-political situation in the Balkans, on the historical development in this region the impact of the Bektashi and its dervish is very important. Bektashi has influence life and lifestyle where there is with its mystical force. One of the most important roles in this interaction is related to buildings of Bektashi. Common to all of the physical and symbolic structures are to respond to everyday needs of this lifestyle. If these buildings in the derbent, the security ; if they are in a residential area, the width; if they are at a transition point on the way, the accomodation have come to the fore. The Balkans influenced by Bektashi and it can be see, the buildings of Bektashi has established at every point of this region. In this study, general features of Bektashi lodges have been explained and aimed to determine the Bektashi lodges in the Balkans.

Keywords: Ottoman, Balkans, Bektashi, Lodge, Dervish.

1. Giriş

Hacı Bektaş Veli, Horasan'dan gelip Anadolu'ya yerleşmiş ve İslam'ı Türklere sevdirmiş büyük bir mutasavvıftır. Bektaşi tarikatının kurucusudur. Onun öğretileriyle Anadolu aydınlanmış ve oradan çıkan ışık, Mısır'a ve Balkan coğrafyasına yayılmıştır.

Bektaşilik, Balkanların Müslümanlaşmasında son derece önemli bir yere sahip tasavvufi harekettir. Bektaşi zaviye şeyhlerinin ortaya koyduğu hoşgörülü tutum ve davranışlar, Hristiyan olan toplumun Müslümanlaşmasını kolaylaştırmıştır (Melikoff, 2009: 130). 1826 yılında Yeniçeri Ordusu'nun kaldırılması beraberinde Bektaşiliğin de yasaklanmasına sebep olduğu için bu dönemden sonra Bektaşiliğin gelişmesi duraksarken birçok Bektaşi tekkesi tahribata maruz kalmıştır (Maden, 2013: 169). Bu tarihten itibaren karşı karşıya kalınan yoğun baskı ve yıkımlara rağmen bütün Balkan coğrafyasında pek çok Bektaşi tekkesi günümüze kadar ulaşmıştır.

Ayverdi (2000), Balkan coğrafyasında yer alan Osmanlı İmparatorluğu'na ait eserleri fotoğraf ve çizimlerle destekleyerek kayıt altına alırken tekkelere de yer vermiş ve tekkelerin hangi tarikatın yapısı olduğunu da belirtmiştir. Bir doğu bilimcisi kabul edilen Hasluck (1929), Bektaşilik üzerine yaptığı incelemelerde Balkanlarda bulunan Bektaşi tekkelerini sıralarken aynı zamanda İstanbul, Irak ve Mısır'ı da incelemesine dahil ederek toplumların sosyo-politik yapılarına dair ipuçları ve bu inanç sistemine ait değer ve ritüeller üzerinde durmuştur.

Melikoff (2009), Bektaşiliğin kökeni olarak Yeseviliğe işaret etmiş ve Hacı Bektaş'ın Hoca Ahmet Yesevi'nin izinden gittiğini belirtirken, Noyan (1987) da Hacı Bektaş-ı Veli'nin küçük yaşlarında Hoca Ahmed Yesevi'nin Müridi Lokman Perende'nin öğrencisi olduğunu kaydetmiştir.

Ahmed Yesevi bir mürşit kimliğiyle tasavvuf esaslarını, tarikat adabı ve erkânını öğretmeye, İslamiyet'i sevdirmeye çalışmış ve bu düşüncenin yayılarak yerleşmesini amaç edinmiştir. İslam şeriatına ve Hz.Peygamber'in sünnetine sıkı sıkıya bağlı olan Ahmed Yesevi'nin şeriat ile tarikatı uzlaştırmacı bir tavırla bir araya getirmesi, Yesevilik'in Türkler arasında süratle yayılıp yerleşmesinin ve daha sonra ortaya çıkan birçok tarikatlara etki etmesinin başlıca sebebi olmuştur (Eraslan, 1989: 161). Ahmed Yesevi'nin yolunu takip eden müritleri, Halife ya da "Horasan Erenleri" olarak bilinmektedir ve onun görüş ve düşüncelerini halka anlatarak Yesevilik'in yayılmasını sağlamışlardır (Görkaş, : 194-195).

Bir kısım Alevi araştırmacı ise, Hacı Bektaş'ın Yesevî geleneğine bağlılığını görmezden gelerek Bektaşiliğin Yesevilik'ten doğmadığını, müstakil bir sistem olarak vücut bulduğunu dile getirmektedirler (Birdoğan, : 101-103).

2. Balkanlarda Bektaşilik ve Bektaşi Tekkeleri

Bektaşilik, halkların kültürel, sosyal ve siyasal yaşantısında özel bir konuma sahip, Balkanlarda özellikle XVIII. ve XIX. yüzyılda oldukça etkili bir tasavvuf akımı olmuştur. Bektaşilik, Balkanlara iki şekilde yerleşmiştir. Birincisi, XIII. yüzyılın başlarında Osmanlı Devleti bu bölgelere henüz gelmeden gezici dervişler eliyle olmuştur. Bu yerleşmede boş ve tenha araziler tercih edilmiş, oralara tekke ve zaviyeler kurulmuştur. Bu yerleşmenin gerçek kahramanı Sarı Saltuk'tur. Onun gerçek bir şahsiyet olmayıp bölgede iki asır boyunca faaliyet göstermiş bütün sûfilerin tecrübelerinin toplamı olduğu söylene de Kaleshi (1967) ve Kiel (1980) onun Balkan coğrafyasında varlığının ve faaliyetlerinin olduğunu ifade etmektedir. Konuyla ilgili farklı kaynaklarda farklı bilgiler olmakla beraber Hamzaoğlu (2000: 466) bu olayı şu şekilde ortaya koymaktadır: "Osmanlı'dan önceki dönemde Balkan Yarımadası'nın İslamlaşması'nda Sarı Saltuk'un da rolü çok büyüktür. Sarı Saltuk 1261 yılında Anadolu'dan 10 bin aileyi kapsayan 40 Türkmen kabilesi ile Dobruca'ya iskân etmiştir. Bu yıllardan itibaren Dobruca her şeyi ile tamamen bir Müslüman olmuştur. Sarı Saltuk, Balkan Yarımadası'nda İslam'ı yayan bir misyoner olarak gösterilmektedir. Sarı Saltuk'un, Osmanlı Devleti'nin kurulduğu yıllarda dini faaliyetlerde bulunduğu bilinmektedir."

Bektaşiliğin Balkanlarda yayılmasındaki ikinci şekil ise Osmanlı Devleti'nin fetih ve iskan politikalarıyla ve Yeniçeri-Bektaşi birlikteliği ile gerçekleşmiştir. Hacı Bektaş Veli, bir kısım halifelerini belli bir plan ve stratejiye göre Rumeli'ye göndermiştir (Özköse, 2003: 264). Bu etkinlik, Osmanlı fetihlerinin Balkanlarda hızlı yayılmasında da devam etmiştir (Köprülü, 2004: 125). Şüphe yok ki ikinci şekilde olan yerleşmenin en önemli ismi, Seyyid Ali Sultan'dır. Seyyid Ali Sultan; Doğu Yunanistan, Doğu Bulgaristan ve Güney Romanya'da vaaz ederek insanlara İslam'ı ve Bektaşiliği anlatmıştır.

Seyyid Ali Sultan, Yunanistan'ın Dimetoka şehrine yerleşmiş olan ilk kolonizatör Türk dervişlerindendir. Bugün Didymoteithon veya Dimetoka adıyla anılmakta olup Osmanlı Devleti'nin Rumeli'deki önemli merkezlerinden biridir. Dimetoka'da kurulan ilk sosyal ve dinî kurum, Abdal Cüneyd Zâviyesi ve Dimetoka'nın 32 km batısında Bektaşiliğin ikinci Pîri olan Balım Sultan'ın yetiştiği tekke olarak bilinen Seyyid Ali Sultan Tekkesi (Kızıl Deli Tekkesi)'dir (Birge, 1991: 57-58).

Bu çalışmada hem Seyyid Ali Sultan ile hem de yeniçerilerle başlayan yerleşim faaliyetleri esas olarak ele alınmıştır. Çünkü Balkanlarda bugün, Sarı Saltuk hareketinden geriye sadece makamlar ve türbeler kalmıştır.

itobiad

"İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi"
"Journal of the Human and Social Sciences Researches"

Cilt: 6, Sayı: 1
Volume: 6, Issue: 1

2017

[460]

2.1. Bektaşi Tekkeleri ve Özellikleri

Tekke kelimesi, Farsça "tekye" kelimesinden gelmekte olup dayanma, dayanacak yer, bir tasavvufi akıma (tarikât) bağlı kişilerin (dervişler) oturup kalktıkları, ibadet ettikleri yer demektir. Bu bağlamda; Tekke bir tarikât hareketinin devamlılığı için gerekli olan barınma, ibadet, eğitim gibi fonksiyonların bulunduğu yapı ya da yapılar topluluğunu ifade eder (Özdemir, 2015: 265).

Tekkeler; tasavvuf düşüncesinin uygulamalı olarak anlatıldığı, yaşandığı ve yaşatıldığı mekânlardır. Tekkeler amaçlarına, büyüklüklerine, konumlarına ve özelliklerine göre hankah, dergâh, asitane, zaviye, ribat gibi farklı isimlerle isimlendirilirler (Öztuna, 1994: 155). Ribatlar, serhat boylarında kurulmuş olan hem güvenlik hem de dinî faaliyet gösteren kale tipi yapılardır. Zaviyeler; şehir ve kasabaların daha çok kenar bölgelerinde ve yol kenarlarında kurulan, tekkeden biraz daha küçük olan yapılardır. Zaviyelerin daha çok geçiş yolu üzerinde kurulmasının nedeni; gelip geçenlerin, tüccarların dinlenmesini sağlamaktır. Zaviyeler, aynı zamanda misafirlerin konaklama yapabildiği yerlerdir (Erginli, 2002: 110). Hankah; dervişlerin sohbet ve zikir için toplandıkları, bir süre ikamet ettikleri, bazen inzivaya çekildikleri mekânlardır. Hanikah olarak da isimlendirilir. Dergâhlar, içinde tarikât şeyhinin ikametgâhı olan yapılardır. Bu bakımdan dergâhlar; tekke, ribat ve zaviyelerden daha büyük ve kapsamlıdır. Bu çalışma kapsamında ele alınan Harabâti Baba Dergâhı halk dilinde Harabâti Baba Tekkesi olarak geçmekte ancak yapısal özellikleri açısından dergâh niteliğini taşımaktadır. Asitaneler ise dergâhtan daha büyük ve daha fonksiyonlu yapılardır. Yapı itibarıyla bu mekânların hepsi aynı işlevi görmek içindir ve arşiv vesikalarında, aralarında hemen hemen hiçbir ayırım gözetilmeksizin "tekye, zaviye, hankâh ve dergâh" birbirlerinin yerine kullanılmaktadır (Pakalın, 2004: 37; Ocak, 1978: 249).

2.2. Tekkelerin İşlevi ve İşleyişi

Balkanlarda ulaşım bakımından ve ticaret için müsait verimli arazilerde kurulan tekkelerin çevresinde aileler ve aşiretler yerleştirilmiş, yeni köylerle şehirler oluşturulmuştur. Tekkelerde din, renk, düşünce, ırk ayırımı yapılmaksızın tüm insanlara sevgiyle yaklaşmış; bu durum yayılmanın itici gücü olmuştur.

Tekkeler, buldukları yerlerde sosyal, ticari, dinî, askerî ve sportif fonksiyonlar icra etmiştir. Ayrıca yolculuk ve ulaşım için sorunlu olan yerlere kurularak bir nevi karakol görevi de taşımıştır. Bir kültür ve sanat merkezi olarak da faaliyet gösteren tekkeler, aynı zamanda ruh ve sinir hastalıkları için tedavi merkezi olarak da görev yapmıştır. Tekkelerin gelirleri genellikle vakıflar tarafından sağlanmıştır. Bunun yanında kendilerine bağlı vakıf arazilerinden gelir elde eden tekkeler de bulunmaktadır.

Tekkeler, halka açık yönüyle anlam ifade ettikleri gibi içe dönük olarak da hizmet vermiştir. Bir yandan dervişlerin devamlı olarak ikamet ettikleri bir mekân olma özelliğine sahip iken diğer yandan tarikata intisap edenlerin, zikir ve merasimi toplu olarak yaptıkları yerler olmuşlardır.

Tekkeler; tevhidhanelerinde zikrin yapıldığı, gerektiğinde vakit namazı kılındığı, meşruthanelerinde şeyh ve ailesinin günlük yaşamını sürdürdüğü, selamlık kısımlarında şeyh başta olmak üzere diğer tekke görevlilerinin ayrı odalarının bulunduğu, türbe ve hazirelerinde ölen şeyh ve yakınlarının gömülü olduğu, ibadetin yanı sıra eğitim, barınma, temizlenme, iâşe gibi sosyal ihtiyaçların giderildiği, musiki meşki yapıldığı, sohbetlerin edildiği, gerektiğinde fakir çevre halkının doyurulduğu bir imaret gibi hizmet veren ve uzaktan gelen konukların da konaklandırıldığı, bu hizmetleri verebilmek için birçok değişik mimari bölümlerden meydana gelen ve bu mimari bölümlerin birbirleriyle olan ilişkisini sağlayan bir mimari programı içeren yapı ya da yapılar bütünüdür (İşli, 1998: 240).

3. Balkanlarda Bektaşî Tekkeleri

Tekkeler, Balkan coğrafyasında özellikle ilim, kültür, sanat, edebiyat, musiki, mimari, süsleme, askerî, ziraat, toplumsal dayanışma gibi pek çok alanda hizmet yapmış kurumlardır. Balkan topraklarında tasavvufî çalışmalar Osmanlı Devleti'nin kuruluşunun öncesine dayanmaktadır. Bir misyon uğruna Balkan coğrafyasının çeşitli bölgelerine gönüllü olarak giden dervişler; gittikleri bölgelerde sayısız tekke, ribat, zaviye, hankâh ve dergâh açmışlardır. Barkan (1942); bu yapıların daha çok su kaynakları yakınlarında konumlanarak yanlarında değirmenlerin açıldığını ve bu şekilde bölge insanlarına ulaşıldığını belirtmektedir. Bu yaklaşımla Balkanlardaki askerî ilerlemeye paralel olarak tekkelerin de sayısı çoğalmıştır.

Osmanlı Devleti'nin fetih ve iskân politikalarıyla ilişkili olarak fetihlerden sonra Balkanlara gelen Bektaşî babalarının aracılığıyla Balkanlarda yayılan bu tasavvufî hareketin bir sonucu olarak Balkan coğrafyasında bugün tamamı ayakta olmasa da oldukça fazla sayıda Bektaşî tekkesinin varlığı ve etkisi devam etmektedir. Şekil 1'de Balkanlardaki Bektaşî tekkelerinin dağılımı görülmektedir. Bu bölümde Balkan coğrafyasında tespit edilen Bektaşî tekkeleri buldukları ülkelere göre sınıflandırılarak açıklanmıştır.

Şekil 1. Balkanlarda yer alan Bektaşi Tekkelerin konumu (Hatipler Çibik, 2014: 15)

3.1. Arnavutluk Bektaşi Tekkeleri

Arnavutluk topraklarında Bektaşiliğin oldukça karmaşık bir geçmişi vardır. Özellikle XIX. yüzyılda, Arnavut milliyetçileri Bektaşi tekkelerinin etrafında toplanmışlardır. Bu toplanma; Yanya Valisi Tepedelenli Mehmet Ali Paşa'nın (ö.1822) Osmanlı Devleti'ne karşı bağımsız "Paşalığı" nı ilan etmesine kadar etkili olmuştur. Bu derin yapının altında 1826 yılında Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılması, Bektaşi tekkelerinin kapatılması ve birçok Bektaşi babasının Arnavutluk'a yerleşmesi yatmaktadır (Birge, 1965: 70-71; Maden, 2013: 169).

Bektaşiliğin Arnavutluk'ta yaygın olmasının bir diğer nedeni olarak Bektaşiliğin Arnavutların daha önceki din anlayışlarından çok uzak olmayan bir yapıya sahip olması iddia edilmiş olsa da asıl nedeninin siyasal olduğu bilinmektedir (Musaj, 1995: 227).

Evliyâ Çelebi (1969-1971) Arnavutluk'ta Bektaşi tekkelerinin, Pogradets ve Elbasan'da olduğunu söylemektedir. Arnavutluk'ta Bektaşiliğin kalıcı yapılanması 1790-1822 yılları arasında olmuştur. O yıllarda daha çok Güney Arnavutluk'ta Tepedelenli Mehmet Ali Paşa'nın yönetimi bu yapılanmaya zemin hazırlamıştır. Bu dönemde Bektaşilik, özellikle Güney Arnavutluk'ta genişlemiştir. Özellikle yeni Müslüman olmuş birçok Himara köylerinde Bektaşi tekkeleri açılmıştır. İşkodra bölgesinde ise Busatlı Mustafa Paşa, kendi bölgesindeki Bektaşileri Tepedelenli Mehmet Ali Paşa için çalıştırdıklarından dolayı sürdürmüşse de hareketin genişlemesine engel olamamıştır (Bartl, 1998: 176). Bütün bu karışık duruma rağmen Arnavutluk'ta gelişen Bektaşiliğin XVIII. yüzyıl sonları ile XIX. yüzyılda faaliyet gösterdiği Bektaşi tekkelerini şu şekilde saymak mümkündür:

Berat (Arnavud Belgradı) Baba Aliço Tekkesi

Berat'ta bulunan Bektaşî Tekkesi, 1826 yılında Baba Aliço tarafından kurulmuştur. Tekke, günümüzde ayakta ve Baba Aliço'nun türbesi, tekkenin haziresindedir (Bakırcı, 2013: 155).

Berat Glava Bölgesi İsmail Baba Tekkesi

Berat Glava bölgesinde 1883 yılında İsmail Baba tarafından kurulmuştur (Birge, 1965: 40).

Berat (Arnavud Belgradı) Prista Köyü Bektaşî Tekkesi

Baba Tâhir tarafından 1860 yılında kurulmuştur (Hasluck, 1929: 544).

Elbasan (İlbasan) Cefâî Baba Tekkesi

İbrâhim Semîmi Baba'nın müridi olan Cefâî Baba tarafından 1800 yılında kurulmuştur (İzeti, 2010: 405).

Elbasan (İlbasan) Bölgesi Martanes Bektaşî Tekkesi

Elbasan Bölgesinde bulunan Martanes Tekkesi, 1898 yılında Hüseyin Baba tarafından kurulmuştur. Tekkenin son babası Baba Faya Martanesi, II. Dünya Savaşı sırasında Enver Hoca yönetimindeki Komünist Parti'ye katılmış bir isimdir (Baba, 1995: 227).

Frasırî Nasîbi Tâhir Baba Tekkesi

Frasır'da Nasîbi Tâhir Baba tarafından 1825 yılında kurulmuştur (İzeti, 2010: 405).

Gjirokaster (Ergiri) Âsım Baba Bektaşî Tekkesi

Anadolu'dan, Sulucakarahöyük'ten Arnavutluk'un Gjirokastra (Ergiri) kasabasına gelen Üsküdarlı Muhammed Âsım Baba tarafından 1780 yılında kurulmuştur. Âsım Baba, 1796 yılında Ergiri'de vefat etmiştir. Türbesi, tekkesinin haziresindedir (Baba, 1995: 227). Ergiri'de Asım Baba tekkesinden başka XIX. yüzyılda bir tekke daha kurulmuştur. Tekkenin kurucusu Haydariyye isminde Baba Haydar Plaku'dur (Musaj, 1995:258).

Gjirokaster (Ergiri) Baba Musa Bektaşî Tekkesi

Ergiri'nin Maricaj köyünde Baba Mûsâ tarafından 1880 yılında bir Bektaşî tekkesi kurulmuştur. Tekke, Güney Arnavutluk'un Yunanlılar tarafından işgalinde yıkılmış ve kurucusu olan Baba Musa öldürülmüştür. Tekke, 1900'lü yıllarda yeniden inşa edilmiştir (Hasluck, 1929: 542)

Korça (Göriçe) Melçan Bektaşî Tekkesi (Büyük Tekke)

itobiad

"İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi"
"Journal of the Human and Social Sciences Researches"

Cilt: 6, Sayı: 1
Volume: 6, Issue: 1

2017

Baba Hüseyin tarafından 1815 yılında kurulan tekke, Büyük Tekke olarak da bilinir.

Hacı Baba Horasânî Tekkesi

Kolonya'nın Kesandre köyünde, 1850 yılında hâlen türbesi tekkenin avlusunda bulunan Baba Horasânî tarafından kurulmuştur (Baba, 1995: 311).

Korça (Göriçe) Turan Bektaşi Tekkesi

İlbasanlı Sâlih Baba tarafından 1827 yılında kurulmuştur (Baba, 1995: 297-307).

Kruya (Akçahisar) Hacı Yahya Baba Tekkesi

Arnavutluk'un orta ve batısında yer alan bir yerleşim olan Kruya da (Bugün Akçahisar) XIX. yüzyılın sonlarında Hacı Yahyâ Baba tarafından kurulmuştur. Kruya'da daha önceden de bir Bektaşi tekkesi olduğu, bunun ispatı olarak da 1717-1718 ve 1728-1729 yıllarına ait Bektaşi sembolleri ile süslü mezar taşlarının gösterildiği bilinmektedir (Birge, 1965: 81) Semîmî Baba, Makedonya'nın Köprülü (Veles) Bektaşi dergâhında yetişmiş; daha sonra Kruya (Akçahisâr)'ya gelmiş ve burada bir tekke kurmuştur. Semîmî Baba, Arnavutluk'ta Bektaşiliğin yaygınlaşmasında en çok emeği geçen isimlerden biridir. Semîmî Baba Korça'nın (Göriçe) Melçan köyünde, Elbasan'da (İlbasan) ve Tepedelen'in Kostan köyünde birer Bektaşi tekkesi kurmuştur.

Leskovik Baba Âbidin Tekkesi

XIX. yüzyılın ünlü şairlerinden Baba Âbidin tarafından 1887 yılında kurulmuştur.

Saru Saltuk Tekkesi (Dergâhı)

Arnavutluk Kruja'da bulunmaktadır. Sarı Saltuk sadece Müslüman Kruja halkının değil aynı zamanda Hıristiyanlar ve diğer Bektaşilerin de hürmetini kazanmıştır (Bakırcı, 2013: 152).

Semberdheny Bektaşi Tekkesi

Baba Mustafa tarafından 1863 yılında kurulmuştur. Tekkenin en faal babalarından biri, Baba Melek Semberdheny'dir. Baba Melek, Kahire Kaygusuz Abdal Tekkesi'nden Semberdheny Tekkesi'ne gelmiş ancak kısa bir süre sonra 1900'lü yıllarda yeniden Kahire'ye iade edilmiştir. Baba Melek'in şiir ve nefesleri, Arnavut Bektaşileri tarafından bugün dahi okunmaktadır (Baba, 1995: 297-307).

Tiran Bektaşi Tekkesi

Arnavutluk'un başkenti Tiran'dadır. Bektaşiliğin merkezi sayılır. Tekkenin son postnişini Salih Niyazi Dede baba'dır. Ondan sonra Mücerred Ali Rıza

Baba 1942 yılında Tiran Dergahı'ndaki posta oturmuştur (Canpolat, 2012: 102).

1929 yılından itibaren ruhani özerklik kazanan Bektaşiler, Arnavutluk Müslümanlarının lideri konumuna gelmişlerdir. Tarikatın teşkilatı, merkezi Tiran şehrinde bulunan "Büyük Dede"de ve bunun altında bulunan merkezleri Gjirokaster, Fracheri, Priehte, Korça ve Elbasan'da bulunan beş dededen ve çeşitli tekkelerin babalarından, dervişlerden, muhiplerden ve âşıklardan meydana gelmektedir (Popoviç, 1995: 30).

3.2. Bosna-Hersek'te Bektaşi Tekkeleri

Bektaşiliğin Bosna-Hersek'e ne zaman girdiği konusunda kesin bir bilgi yoktur. Evliyâ Çelebi, 1660 yılında Bosna'yı ziyaretinde sadece Çayniçe şehrinde bir Bektaşi tekkesine rastladığını yazmaktadır (Çelebi, 1989: 402) Bu tekke, Bayram Ağa'nın oğlu Sinan Bey'in Çayniçe'de (Cemâziyel-evvel 990) Haziran 1582 tarihinde yazdırdığı Vakfiye'de de zikredilmiştir. Vakfiye'ye göre Bayram Ağa'nın oğlu Sinan Bey, Çayniçe kasabasında yolculara konak, sakat ve fakirlere imaret olarak hizmet etsin diye bir zaviye inşa ettirmiştir. Zaviyenin iki matbahu, ahır, imareti, kileri, fırını, ambarı, semahanesi ve mescidi vardır. Tekkede her gün çorba pişirilir, her gece de pirinç pilavı ile çorba dağıtılır. Öğle yemeğine yetişemeyen yolculara ikindide bal dağıtıldığı ifade edilmiştir.

Çayniçe'de bulunan bu tekke, I. Dünya Savaşı sırasında yıkılmıştır. Savaşın sonuna bir hanım tarafından yeniden yaptırılmış, II. Dünya Savaşı sırasında yeniden yıkılmıştır. İlk dönemde Bektaşi tekkesi olarak faaliyet gösteren bu tekke, XIX. yüzyılda Nakşibendî tekkesi olarak da hizmet vermiştir.

Saraybosna'da bulunan bir başka Bektaşi tekkesi de Golobrd Mahallesi'nde Milyacka üzerindeki Kömür Köprü'nün yanında bulunmaktadır. Tekke ile ilgili kayıtlar 81. no. Sicil, s. 42'de mevcuttur (Bejtiç, 1973: 363-384).

Blagay Bektaşi Tekkesi

Evliya Çelebi'nin Seyahatname'sinde de yer alan tekke, Bosna-Hersek'in Blagay kasabasında yer almaktadır. Buna Nehri'nin kaynak olduğu noktada inşa edilmiş olan tekke, zaman içerisinde çeşitli tamiratlar görmüş olsa da günümüzde hâlen ayakta durmaktadır. Balkanların birçok yerinde etkisi yoğun olarak hissedilen Sarı Saltuk, Blagay Tekkesi'nin kuruluşunda da karşımıza çıkmaktadır. Tekke, kâgir zemin kat ile ahşap birinci kattan ve araziden dolayı kendiliğinden ortaya çıkan bir bodrum kattan oluşmaktadır (Ayverdi, 2000: 65). Tekkenin her katında 4 oda, bir hela, bir hamam ve sobalar vardır. Ayrıca ilk katta içerisinde 2 adet sanduka olan türbe yer almaktadır (Ayverdi, 2000: 65). Blagay Tekkesi, Bektaşi tekkesi olarak da Halveti tekkesi

itobiad

"İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi"
"Journal of the Human and Social Sciences Researches"

Cilt: 6, Sayı: 1
Volume: 6, Issue: 1

2017

olarak da bilinir. Sarı Saltuk'la ilişkilendirildiğinde Bektaşi tekkesi olma ihtimali daha yüksektir.

Bosna Hersek'te bulunan ancak hakkında detaylı bilgiye ulaşılamamış diğer Bektaşi tekkelerini şu şekilde saymak mümkündür:

- Gradiška Bektaşi Tekkesi: Gradiška,
- İzvornik Bektaşi Tekkesi: İzvornik,
- Konjiç Bektaşi Tekkesi: Konjiç (Konyiç),
- Saraybosna Bektaşi Tekkesi: Sarajevo (Saraybosna),
- Tuzla Bektaşi Tekkesi: Tuzla (Bakırcı ve Türkan, 2013: 152)

3.3. Bulgaristan'da Bektaşi Tekkeleri

Bulgaristan'da Bektaşi tekkeleri bakımından oldukça zengin bir yapı vardır. Burada bulunan tekkeleri şu başlıklar altında ele almak mümkündür:

Akyazılı Sultan Bektaşi Tekkesi

Bulgaristan'daki en önemli Bektaşi tekkelerinden biridir. Balçık-Varna arasındadır. Tekke içinde Hafız Halil Baba olarak da bilinen Akyazılı Sultan Baba'nın türbesi vardır. Bu türbe Hıristiyanlar tarafından Aya Atanaş olarak da kabul edilmektedir (Şenuçak ve Karabela, 1998: 132). Akyazılı Sultan Tekkesi, Tekkeköy (Obroçişte)'de XVI. yüzyılda Akyazılı Sultan tarafından kurulmuştur.

Evliya Çelebi, Seyahatname'sinde, Akyazılı Sultan'ın şahsı ve Akyazılı Sultan Tekkesi hakkında açıklamalar yapmakta ve Akyazılı Sultan'ın Hoca Ahmed Yesevi'nin halifelerinden olduğunu söylemektedir (Çevik, 1996: 271). Çelebi, Akyazılı Sultan Tekkesi ve tekkenin bugün meydana gelen bölümleri ile ilgili ayrıntılı açıklamalar yaparak yedi köşeli bu yapının mimarî açıdan bir şaheser olan yüksek kubbesinden, süslemeli iç tavanından, tavana asılı devasa büyüklükteki avizesinden, meydana gelen bölümlerinin görülmemiş büyüklükteki ocağından, meydanın ortasındaki şadırvandan, meydana gelen bölümlerinden ve meydanın çevresinde, tekkede kesilen kurbanların postlarının serili olduğundan söz etmekte; ayrıca birçok dervişin yaşadığı, her gün yüzlerce mihmanın (misafir) ağırlandığı Akyazılı Sultan Tekkesi'nin büyüklüğünde bir tekke daha görmediğini aktarmaktadır (Çevik, 1996: 274). Bugün için Akyazılı Sultan Tekkesi'nde ayakta kalan bölüm, sadece Akyazılı Sultan Türbesi'dir. Akyazılı Sultan Türbesi, yedi köşeli bir yapı olup iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölüm olan giriş kısmından bir kapı ile ayrılan ana mekânda Akyazılı Sultan'ın kabri bulunmaktadır.

Demir Baba Tekkesi

Hasan Demir Baba Tekkesi, Deli Orman Bektaşi Tekkesi, Timur Baba Tekkesi, Pehlivan Baba Tekkesi olarak da anılan Demir Baba Tekkesi; Razgrad ili Kemaller (İsperih) kasabasının 6 km batısında Mumcular köyü yakınlarında, XVI. yüzyılda Demir Baba tarafından kurulmuştur (Noyan, 1976: 69). Tekke ve hazirede yer alan Demir Baba Türbesi, derin bir vadi

içinde yüksek bir kaya kütesinin önündedir. Tekke çevresinde su, taş ve ağaç kültü ile ilgili unsurlar mevcuttur. Türbenin bulunduğu avlu kapının ön tarafında “Beşparmak Kaynağı” olarak adlandırılan ve kutsal kabul edilen bir su kaynağı vardır.

Bugün, sadece türbe ve türbenin bulunduğu avluda türbedar evi olarak bilinen ahşap bir yapı mevcuttur. Daha önceleri tekkede meydana, aşevi, kurban kesim yerleri, mihman evleri ve ahırların bulunduğu; 1970’lerden sonra bu yapıların yıkıldığı bilinmektedir.

Hasköy (Haskova) Otman Baba Tekkesi

Otman Baba Tekkesi, Hasköy merkeze bağlı Tekkeköyü’nde Otman Baba tarafından XV. yüzyılda kurulmuştur. Bugün tekke içinde yedi köşeli Otman Baba türbesinin yanı sıra meydana, misafirhane, aşevi ve kurban kesimevi gibi yapı unsurları da bulunmaktadır.

XV. yüzyılda yaşamış olan Otman Baba’nın biri Bulgaristan’ın güneyindeki Haskova’da diğeri de Varna’da bulunan iki tekkesi vardır. Otman Baba, Anadolu ve Balkanlarda etkin zümre olan Babailer ile ilişkiler kurmuş ve aynı çevrelerde etkin bir rol oynamıştır (Acaroğlu, 2006: 317; Canpolat, 2012: 160).

Kıdemli Baba Tekkesi

XVI. yüzyıl Bektaşî dervişlerinden olan Kıdemli Baba tarafından Sliven (İslimiye) ilinin Nova Zagora (Yeni Zağra) ilçesine bağlı Grafitovo köyünde kurulmuştur. Bugün tekke haziresinde medfun¹ olan Kıdemli Baba’nın yedi köşeli türbesi ayakta.

Kızana Tekkesi

XVI. yüzyılda Kızana isimli bir Bektaşî şeyhi tarafından ESKICUMA (Tırgovište) şehrinin Kızana (Momino) köyünde kurulmuştur (Noyan, 1976: 57). Tekke, kurban kesimevi, lokma pişirme ocakları ve erzak depoları gibi

¹ Medfun: Defnedilmiş, gömülmüş.

Türbelerin yedi köşeli olarak inşa edilmesini, türbede yatan erenin soyunun on iki imamdan yedinci imam olan İmam Musa Kayın’a çıkmasına bağlayanlar vardır. Bulgaristan’da bulunan Otman Baba, Akyazılı Sultan, Demir Baba’nın da türbeleri yedi köşelidir. Ayrıca yedi rakamı Hurufilikle de bağlantılıdır. Hurufilikte yedi rakamı öğretinin temel noktası olarak bilinir. Hurufiler yedi sayısı üzerinden insan ve kozmik âlem ile ilgili çıkarımlarda bulunur. Harf ve sayılara sembolik anlamlar yükleyerek buradan birtakım ezoterik sonuçlar çıkaran Hurufiliğin tarihte Balkanlarda güçlü şekilde örgütlendiği bilinmektedir (Noyan, 1976: 12).

farklı yapı birimlerinden oluşmaktadır. Bu birimleri saymak mümkündür. Bugün içinde sadece türbesi bulunan tekke, günümüzde bir adak merkezi konumundadır.

Niğbolu Ali Koç Baba Tekkesi

Yıldırım Bayezid döneminde bölgede faaliyet gösteren Ali Koç Baba tarafından XIV. yüzyılda Niğbolu'da kurulmuştur. Ali Koç Baba'nın türbesi de tekkenin haziresindedir. Bugün sadece türbe ayakta kalmıştır. Ali Koç Baba, Balkan Bektaşilik tarihinde önemli bir eren olarak kabul edilir (Yörük, 1998: 112).

Ali Koç Baba Türbesi'nin dış beden duvarında Ali Koç Baba'nın, Niğbolu'nun büyük evliyası olduğunu; Koyun Baba'nın müridi kabul edildiğini ve Hacı Bektaş Veli'nin torunu olduğunu belirten bir levha asılıdır (Kökel, 2007: 4).

Şumnu (Şumen) Musa Baba Tekkesi

Musa Baba tarafından XVI. yüzyılda Şumnu ilinin Yenipazar ilçesinin Tekkekozlucu (İzbul) mevkiinde kurulmuştur (Bakırcı ve Türkan, 2013: 150). Bugün sadece Musa Baba Türbesi mevcuttur.

Voden Hüseyin Baba Tekkesi

XVI. yüzyılda kurulmuş olan Voden Hüseyin Baba Tekkesi, Deliorman Adaköy (Ostrovo)'ün yakınında Voden Park'ın içindedir. Türbesinde Hüseyin Baba medfundur. Hüseyin Baba da Bulgaristan Bektaşiliğinin önemli isimlerinden biridir (Hezarfen, 1998: 56).

Bu tekkelerin dışında Bulgaristan'daki Bektaşi tekkeleri bölgeleriyle beraber şu şekildedir: Abdullah Dede Tekkesi, Ali Koca Baba Zaviyesi, Melek Baba Tekkesi, Hakir Ali Baba Zaviyesi, Kamber Baba Tekkesi, Horasani Ali Baba Zaviyesi: Rusçuk, Genç Baba Tekkesi: Miralar köyü yakınlarında, Haydar Baba, Hekim Ali Baba Tekkesi: Tutrakan (Denziler köyü), Hüsam Dede Tekkesi: Sofya/Dobeşince, Hüseyin Baba Tekkesi: Duraç köyü yakınlarında, Koca Doğan Zaviyesi, Hüseyin Baba Zaviyesi, Timur Baba Zaviyesi: Silistre, Mustafa Baba Tekkesi: Silistre ve Rusçuk arasında, Kurt Baba Tekkesi: Belören (Belveren), Musa Baba Zaviyesi: Kozluca, Mustafa Baba Tekkesi: Hasköy/Filibe, Bali Tekkesi: Razgrad yakınlarında, Üç Gaziler: Hloi (Hebilköy) yakınlarında (Bakırcı ve Türkan, 2013: 151), Aziz İsmail Baba Tekke ve Türbesi: İstrumnitsa'da, Tırnova Bektaşi Tekkesi: Tırnova'da, Koşukavak Evhad Baba Tekkesi: Koşukavak ilçesinin kuzeyinde (Şenuçak ve Karabela, 1998: 131).

3.4. Kosova Bektaşi Tekkeleri

Kosova'da Bektaşilik ve Bektaşi tekkeleri hakkında en eski kaynak XVII. yüzyılda Kosova'yı ziyaret eden Evliya Çelebi'dir. Çelebi (1984); Mitroviçe, Dubniça ve Kaçanik'te Bektaşi tekkelerinin mevcut olduğunu belirtmiştir.

Evliya Çelebi'nin belirttiği bu tekkelerin hiçbiri bugün mevcut değildir. Aynı kaynak; Mitroviçe'de Mustafa Baba Tekkesi'nin bulunduğunu, tekke haziresinde yer alan Mustafa Baba Türbesi'nin çok ziyaret edildiğini yazmaktadır.

Kaçanik şehrinde de bir Bektaşî tekkesi olduğunu yazan Çelebi, buradaki tekke hakkında fazla bilgi vermemiş; Dubniça şehrinde ise mevcut iki tekkeden birinin Bektaşî tekkesi olduğunu ifade etmiştir (Çelebi, 1896:556). Bunlardan başka XVIII. yüzyılın sonlarında Priştine'de Baba Recep isimli bir Bektaşî babası tarafından Priştine Pîri Nâzır Camii'nin avlusunda bir Bektaşî tekkesi yaptırılmıştır. Tekke, XIX. yüzyılda hem tekke hem medrese olarak çalışmış; XX. yüzyıldan itibaren ise sadece cami olarak çalışmaktadır (Beçirbegoviç, 1972-73:86).

Hafız (1996:62); Kosova'nın Prizren şehrinde de 1890 yılında Hacı Adem Vechi Baba isimli bir Bektaşî önderi tarafından bir Bektaşî tekkesi kurulduğunu, Hacı Adem Vechi Baba 1927 yılında Yakova'da vefat edince tekkenin faaliyetine son verilip dervişlerin Yakova Bektaşî Tekkesi'ne gittiğini yazmaktadır. Günümüzde tekke binası mevcuttur ve özel ev olarak kullanılmaktadır.

Kosova'da hâlen aktif olan Bektaşî tekkesi, Yakova Bektaşî Tekkesi'dir. Tekke, XIX. yüzyılın ortalarında aslen Yakovalı Şeyh Semsettin Baba (Ö.1884) tarafından kurulmuştur. Yakova Tekkesi; semahane, derviş ve şeyh odası, kahve ocağı, kütüphane ve misafirhane olarak kullanılan bölümlerden oluşmaktadır. 1945-1960 yılları arasında Dünya Bektaşîlerinin liderliğini üstlenen Baba Kâzım Bakalı'nın türbesi de tekkenin avlusunda bulunmaktadır.

Kosova'da yukarıda sayılanlar dışında Vulçitrin Mehmet Baba, İstimliye Hasan Baba, Zveçan Haydar Baba Tekkelerinden söz edilse de elde kaynak bulunmamaktadır (Kaleshi,1970:61,62).

3.5. Macaristan Bektaşî Tekkeleri

Macaristan, Budin Beylerbeyliği olarak yüz elli yıldan fazla Osmanlı hâkimiyeti yaşamıştır. Dolayısıyla orada da Osmanlı tekke ve zaviyelerinin olması muhtemeldir. Ancak bu konuda bilgi ve belge hususunda derin sıkıntılar mevcuttur.

XVIII. yüzyılda Macaristan Budin'de 7, Eger'de 7, Pécs'te 6, Székesfehérvár'da 5 tekkeden söz edilmekle birlikte bunların ne kadarının Bektaşî tekkesi olduğu bilinmemektedir. Özellikle Budin Gül Baba Tekkesi bu ayırımın dışındadır. Ondan başka Budin'de Hızır Baba Tekkesi, Baba Miftah Tekkesi, Gazi Gürz İlyas Tekkesi, Muhtar Baba Tekkesi, Hindi Baba Tekkesi, Eger (Eğri)'de, Dede Sultan Tekkesi (ki tekke içinde Dede Sultan

kabri vardır), Yağmur Baba Tekkesi, Pécs (İbrahim Peçevi'nin şehridir)'de İdris Baba Tekkesi, Macaristan'daki Bektaşi tekkeleri arasında sayılabilir (Ayverdi, 2000: 134).

Gül Baba Tekkesi

Macaristan Gül Baba Tekkesi, Gül Baba tarafından kendisinin 1531 yılında Sultan Süleyman'ın daveti üzerine Budin'e gelmesiyle Budin (Budapeşte)'de kurulmuştur. Budapeşte'nin Budin tarafında Veli Bey Kaplıcası'nın güneydoğusunda yer alır. Tekke, 1686 yılında yıkılmış; Gül Baba'nın sekizgen formundaki türbesi, 1543-1548 yılları arasında Budin Beylerbeyi olan Mehmet Paşa tarafından yaptırılmıştır. Osmanlı'nın elinden çıkan topraklar arasına katıldıktan sonra bir süre şapel (küçük kilise) olarak kullanılan türbe, daha sonra Sultan Abdülaziz'in 1867 yılındaki Avrupa ziyaretinden sonra tekrar eski formuna kavuşturulmuştur. Türbe, 1885 yılında Mimar Lajos Grill tarafından onarılmış ve türbeye dönüştürülmüştür. II. Dünya Savaşı sırasında ağır hasara uğrayan türbe, 1963'te Macar hükümeti tarafından eski durumuna getirilmiştir (Araslı, 2009: 92).

3.6. Makedonya'da Bektaşi Tekkeleri

Makedonya'da Bektaşilik XVII. yüzyıldan, özellikle de 1750'lerden, sonra büyük bir yayılma göstermiştir. Bu nedenle Bektaşi tekkelerinin kuruluşu, daha çok XVII. yüzyılın ikinci yarısından sonraya rastlamaktadır (Birge, 1965: 81-83).

Bu bölgede Bektaşi tekkelerinin çoğalmasının nedeni XVIII. yüzyıl sonlarında zayıflayan devlet otoritesi ve buna bağlı olarak yeniçerilerin bu tekkeleri isyan etmek gibi amaçları uğruna kullanma istekleridir. Bunun en çarpıcı örneği Kalkandelen Harabâti Baba Tekkesi (Dergâhı)'dir. Tekke, Kalkandelen Paşası Recep Paşa'nın başlattığı isyan hareketinde üs olarak kullanılmıştır. Bu durum, Abdurrahman Paşa (Ö.1838) zamanında da devam etmiştir (Birge, 1965: 84).

Hâce Baba Bektaşi Tekkesi

Köprülü'de Hâce Baba Bektaşi Tekkesi, XIX. yüzyılın başlarında kurulmuştur. Köprülü çevresinde ayrıca Kırçova'da Muharrem Baba Bektaşi Tekkesi, Makedonski Brod'da Hıdır Baba Bektaşi Tekkesi, Debre'de Ali Paşa Bektaşi Tekkesi vardır. Ayrıca Pirlepe'nin Kanatlar köyünde, XIX. yüzyılda Dikmen Baba tarafından kurulmuş olan Dikmen Baba Bektaşi Tekkesi bulunmaktadır.

Hamza Baba Bektaşi Tekkesi

İştîp'te Hamza Baba Tekkesi, XIX. yüzyılın sonlarında kurulmuştur ve "Kır Tekke", "Yusuf Baba" adlarıyla anılmaktadır. Tekke, 1929-30 yıllarında yıkılmıştır (Baba, 1995: 205).

Harabâti Baba Tekkesi (Dergâhı)

Kalkandelen (Tetova) Harabâti Baba Dergâhı, vezirlik makamında iken Sultan Süleyman'dan izin isteyerek dergâha çekileceğini bildiren, bunun üzerine Padişah'ın kendisine, "Sen sersem mi oldun? Vezirlik bırakılır da orada dervişlik mi yapılır?" demesi üzerine "Kabûlümdür Sultânım, varsın bundan sonra bana Sersem Ali desinler." deyip vezirliği bırakarak Şar Dağları'nın eteklerine gelen Sersem Ali Baba tarafından kurulmuştur (Ayverdi, 2000: 78) Daha sonraki yüzyıllarda Recep Paşa ve oğlu Abdurrahman Paşa, bu şekilde kurulan Kalkandelen (Tetova) Harabâti Baba Dergâhı'na, Harabâti Baba tarafından inşa edilen Sersem Ali Baba Türbesi'nin etrafında bir külliye yaptırmıştır. Bu külliye içinde türbeler, mescit, semahane gibi dinî yapılar ve misafirhane, şadırvan, çeşme, derviş evi, Fatmaevi, aşevi barındırmaktadır (Hatipler Çibik, 2014: 33).

Harabâti Baba Dergâhı, aynı zamanda Sersem Ali Baba Dergâhı olarak da bilinmektedir. Makedonya'nın en önemli ve merkezî Bektaşî dergâhdır. Harabâti Baba türbesinin duvarında Hz. Hüseyin hakkında yazılmış bir nefes ve mescidin girişinde kapının üstünde bulunan bir kitâbe mevcuttur. Makedonya'da Bektaşîlerin merkezi olan Harabâti Baba Dergâhı, 1912 yılında kapatılmış ve kısa aralar hariç tutulursa 80 yıl kapalı kalmıştır. Kalkandelen'de Harabâti Baba Dergâhı'ndan başka Poroy köyünde Yaver Baba ve Sipkovitsa köyünde de Koyun Baba isimli iki Bektaşî tekkesi daha faaliyet göstermiştir (Vishko, 1997:20).

Hüseyin Baba Tekkesi

Kim tarafından ve ne zaman yapıldığı bilinmeyen Manastır (Bitola) Hüseyin Baba Tekkesi, II. Dünya Savaşı'na kadar faaliyet göstermiştir. Günümüzde faal değildir.

Diğer Bektaşî Tekkeleri

Üsküp'te iki Bektaşî tekkesi bulunmaktadır. Bunlardan ilki olan Mustafa Baba Tekkesi, XIX. yüzyılın başlarında Mustafa Baba tarafından kurulmuştur. Tekke içinde halen Mustafa Baba'nın türbesi mevcuttur. Diğeri ise Süleyman Baba Tekkesi'dir. Tekke, 1850 yılında Süleyman Baba tarafından kurulmuştur. Süleyman Baba Tekkesi'nin önünde yer alan türbede Üsküplü bir asker olan Süleyman Baba medfun iken türbe II. Dünya Savaşı esnasında yıkılmıştır (Hafız, 1996: 60). Hakkında yeterli bilgiye rastlanamayan Makedonya'daki diğer Bektaşî tekkelerini şu şekilde sıralamak mümkündür:

Ali Baba Tekkesi: Debar (Debre)

Hıdır Baba Tekkesi: Kicevo (Kırcova)

itobiad

"İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi"
"Journal of the Human and Social Sciences Researches"

Cilt: 6, Sayı: 1
Volume: 6, Issue: 1

2017

Kanatlar Tekkesi: Kanatlar (Kırçova yakınlarında),

Karaca Ahmet Tekkesi,

Mustafa Baba Tekkesi,

Kumanovo (KaracaAhmet) Bektaşi Tekkesi: Kumanova,

İsmail Baba Tekkesi: Usturumca (Gülçiçek, 2000: 212-217).

3.7. Romanya Bektaşi Tekkeleri

Romanya'nın bugünkü sınırları içerisinde sayıca fazla miktarda Bektaşi tekkesinden söz etmek mümkün değildir. Kaynak olarak da Evliya Çelebi'den başka kaynak yoktur. Sadece üç Bektaşi tekkesinden söz edilebilir ki bunlar da bugün ayakta değildir. Romanya'daki Bektaşi tekkelerini; Baba-dağ'da Sarı Saltuk'un mezarının bulunduğu Bektaşi tekkesi, Kilyakara (Kaligra) Karadeniz sahilinde bulunan Bektaşi tekkesi ve Balçık yakınında türbesinde Hafız Halil Baba isimli şeyhin medfun olduğu Balkanların en büyük tekkelerinden biri olan Büyük Bektaşi Tekkesi (Çelebi, 1984: 610) şeklinde saymak mümkündür.

Babadağ Sarı Saltuk Türbesi ve Tekkesi

Evliya Çelebi, Seyahatname'sinde: "Tekkiye-i Kaligra Sultan olarak yazılmış olan Sarı Saltuk Tekkesi ve Türbesi Romanya'nın Dobruca bölgesinde Babadağ'da bulunmaktadır. Sarı Saltuk hakkında çok şey söylenmekte ve Balkanların pek çok şehrinde Sarı Saltuk adıyla ziyaretgâh bulunmaktadır. Arnavutluk, Makedonya, Hersek'te dahi türbeleri bulunmaktadır (Araslı, 2009: 92). Sarı Saltuk'un bir diğer adı da Kaligra Sultan'dır.

3.8. Sırbistan'da Bektaşi Tekkeleri

Sırbistan'da Bektaşilik, diğer tarikatlar kadar yaygınlaşmamıştır. Sırbistan'daki ilk Bektaşi tekkesi, Belgrad'tadır ve XVI. yüzyılda Mehmet Paşa Yahyapasiç tarafından kurulmuştur (Tričkoviç, 1940: 416). Belgrad'ın güneydoğu bölümünde bulunan bu tekke, Evliya Çelebi tarafından da zikredilmiştir. Mehmet Paşa Yahyapasiç Tekkesi, 1863 yılında çizilen Belgrad şehir planında da gösterilmiştir (Çelebi, 1984: 381). Belgrad'dan başka Niş şehrinde de Köprübaşı Tekkesi isimli bir Bektaşi tekkesi bulunmaktadır. Çelebi, bu tekkenin haziresinde Sefer Baba isimli bir zatın türbesinin olduğunu zikretmektedir (Çelebi, 1984: 426).

3.9. Yunanistan'da Bektaşi Tekkeleri

Hasluck'a göre Yunanistan'daki en eski Bektaşi tekkelerinden biri olarak Yunanistan'ın Thesalia (Farsalla) bölgesinde kalan Durbalı (Türbe-i Ali) Tekkesi'ni saymak mümkündür. Tekke, özellikle Arnavut Bektaşilerinin çok önem verdiği ve XIX. yüzyılda Arnavutluk'ta faaliyet gösteren birçok baba ve dervişin yetiştiği bir tekkedir. Durbalı Tekkesi'ni Seyyid Ali Sultan'ın müritlerinden olan Durbalı Sultan, 1480 yılında kurmuştur (Hasluck, 1929: 532).

Yunanistan'da bulunan tekkelerin hemen hemen tamamı Bektaşî tekkesidir. Bununla beraber bu tekkeleri şu başlıklar altında ele almak mümkündür:

Alasonya (Salih Baba) Bektaşî Tekkesi

Tekke, Alasonya'da şehrin dış kenarında Serfiçe yolunun bir tarafındadır. Salih Baba'nın kabri haziresindedir. XVIII. yüzyılda yapıldığı söylenmektedir (Hasluck, 1929: 530).

Dimetoka Mürsel Baba Tekkesi

Seyyid Ali Sultan'la aynı tarihlerde Balım Sultan'ın babası Mürsel Baba tarafından Dimetoka'da kurulmuştur. Bugün eser yoktur.

Hasan Baba Tekkesi

Teselya'da Yenişehir ile Ampelaika arasında Tempe (Tempi) Vadisi'nde, Yenişehir'in 20 km kadar uzağında bulunmaktadır. XV. yüzyılda Hasan Baba tarafından kurulmuş olan bir Bektaşî tekkesidir. Hasan Baba Tekkesi ile Türbe aynı yapıdır. Eski resimlerinde görüldüğü gibi bir düzlükte kurulan yapılar; kubbeyle örtülü türbe ile ona bitişik, dikdörtgen planlı tekke binasından oluşmaktadır.

Horasanizade Mevlana Derviş Ali Bektaşî Tekkesi (Dergâhı)

Yunanistan'da Girit'tedir. Tekke, Horasanizade Mevlana Derviş Ali komutasında Bektaşîlerin Girit Savaşı'na katılarak büyük fayda sağlamış olmalarından dolayı Serdar Gazi Deli Hüseyin Paşa hayratı olarak İnadiye Kalesi eteklerinde 1650'li yıllarda yapılmıştır. 1811 yılında Horasan'dan gelen aynı isimli Derviş Ali Baba, burayı tamir etmiştir. Müslümanların Girit'i terk etmelerinden sonra bu yapının yıkıldığı bilinmektedir (Araslı, 2009: 214; Maden, 2013: 20).

İskeçe Bektaşî Tekkesi

İskeçe Bektaşî Tekkesi, Hacı Hasip Baba Tekkesi olarak da bilinmektedir. Hacı Hasip Baba ve İbrahim Baba tarafından 1800'lü yılların sonlarında kurulmuştur. Tekkenin giriş kapısının üzerinde bir kitabesi mevcuttur (Gülçiçek, 2000: 20).

Katarin Bektaşî Tekkesi

Katarin'de şehrin girişinde olan Bektaşî tekkesi hakkında bugün herhangi bir bilgi bulunmamakla beraber Ayverdi (2000: 251) tekkenin kasabanın kenarında, büyük bir bahçe içinde olduğunu, yalnız tek katlı ve kiremit örtülü şeyh odasıyla türbenin kaldığını kaydetmiştir. Ayverdi (2000)'ye göre şeyh odasının yanında ahşap bir hayat ve önünde lülesi aslan başından yapılmış bir çeşme bulunmaktadır (Ayverdi,2000: 251).

itobiad

"İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi"
"Journal of the Human and Social Sciences Researches"

Cilt: 6, Sayı: 1
Volume: 6, Issue: 1

2017

Kesriye Bektaşî Tekkesi

Kesriye Bektaşî Tekkesi, Kesriye şehrinin girişinde ve Florina yolu üzerinde bulunmaktadır. Bugün hâlen ayaktadır. Ne zaman kurulduğu bilinmemekle beraber 1826 yılında zarar görmüştür (Şenuçak ve Karabela, 1998: 133-134). Haziresinde medfun olan Aziz Kasım Baba'ya istinaden ilk dönem tekkeleri arasında sayılabilir.

Kesriye'de ayrıca Topluca'da (Kışlalar yanında) ikinci bir tekke daha vardır. Bu tekkenin haziresinde Sancaktar Ali Baba'nın türbe ve mezarı kalmıştır. Kesriye'deki diğer tekke de kenar mahallelerde kalan Aydın Baba Tekkesi'dir (Engin, 2013: 7).

Reni Bektaşî Tekkesi

Reni Bektaşî Tekkesi, Teselya bölgesinde kalmış olan tek Bektaşî tekkesidir. Velestin ile Fersala arasında bulunan Reni'dedir. İlk dönem tekkeleri içinde sayılabilir. Haziresinde hepsi Türk fetihleri devrinin ünlü alperenlerinden olan Torbalı Sultan Cafer ve Mustafa Babalar medfundur. Latin Manastırı üzerine bina edildiği söylenmektedir (Bakırcı ve Türkan, 2013: 151). Türbelerin mimarisi XVII. yüzyıl mimarisidir ve mimari açısından dikkat çekicidir.

Bölgede şu an mevcut olmayan ancak daha önce faal olan diğer Bektaşî tekkeleri şunlardır: Tatar yakınlarında Ballı Baba Tekkesi, Köpekli köyü civarında Şahin Baba Tekkesi, Tempe Boğazı girişinde Hasan Baba Tekkesi, Tırhâlâ Tırıkkale'de Ali Baba Tekkesi, Yenişehir Larissa'da Kırk Azizler Tekkesi ve Kupekli Şahin Baba Tekkesi. (Hasluck, 1929: 533-534)

Sarıgöl (Kozana) Bektaşî Tekkeleri

Sarıgöl'de dört Bektaşî tekkesi vardır. Birincisi Cuma Bektaşî Tekkesi, Bağçe-Topçular Bektaşî Tekkesi, Bucak-Köşeler ile Sofiler köyleri arasında bulunan Memi Bey Sultan Tekkesi ve Sarıgöl ile Kayalar arasında yer alan, içinde şeyhi Gazi Baba'nın da medfun olduğu Aynalı'da Gazi Baba Tekkesi'dir (Bakırcı ve Türkan, 2013: 150).

Selanik Bektaşî Tekkesi

Makedonya bölgesi Bektaşî tekkelerinden olan ve Selânik'in batı yakasında bulunan Bektaşî Tekkesi, Balkan Savaşı'nda tahrip edilmiştir. Tekke hakkında bilgiye rastlanmamıştır.

Seyyid Ali Sultan (Kızıl Deli Sultan) Tekkesi

Yunanistan'daki önemli bir Bektaşî tekkesi de Osmanlı Devleti'nin Balkanlardaki ilk tekkesi olan Seyyid Ali Sultan Bektaşî Tekkesi'dir. Tanrıdağ Bektaşî Tekkesi olarak da bilinen Kızıl Deli Sultan Dergâhı, Yunanistan'ın Dimetoka şehrinde bulunmaktadır. Tekke, Edirne'nin fethini müteakip 1397 yılında Seyyid Deli Sultan tarafından kurulmuştur (Canpolat, 2012: 191).

Seyyid Ali Sultan Tekkesi, Bektaşilikte bir halifelik makamıdır ve Bektaşiliğin sayılı dergâhları arasında yer almaktadır. Dimetoka'da Ruşenler ve Babalar köyü arasındadır. Burası hem Balkanlardaki ilk tekke hem de Balkanlardaki ilk toprak sahibi kılınmış tekke olma özelliğine sahiptir. Günümüzde tekke ve türbe ayakta. Seyyid Ali Sultan Tekkesi, Bektaşiliğin ikinci piri sayılan Balım Sultan'ın yetiştiği tekke. Kızıl Deli Sultan Dergâhı 1826 yılında II. Mahmud tarafından başlatılan Yeniçeri-Bektaşî katliamlarından dolayı zarar görmüştür. Dergâhta son postnişin olan Cefai Baba hayatını kaybetmiştir (Canpolat, 2012: 191). Tekke bugün türbe, misafirhane, salhane, üç aşhane, üç çeşmelik, bir abdesthane, mescid ve mezarlığıyla ayakta. Hâlen bölgede Hıdrellez şenlikleri tekkede kutlanmaktadır.

Vudurina Köyü Tekkesi

Vudurina Bektaşî Tekkesi (Emine Baba Tekkesi), Kesriye'nin ve Anakilitza panayır yerinin batısında Vudurina köyü içindeki evlerden biridir. Hâlen faaldir ve haziresinde şeyhlerinin mezarı bulunmaktadır (Haslok, 2000: 28).

Diğer Bektaşî Tekkeleri

Canpolat'a göre Yunanistan'da ayrıca Seyyid Ali Sultan (Kızıl Deli Sultan) Dergâhı ve Horasanizade Mevlana Derviş Ali Bektaşî Dergâhı dışında Yanya Bektaşî Dergâhı, Mağaralı Köy Bektaşî Dergâhı, İbrahim Baba Dergâhı, Resmo Bektaşî Tekkesi, Abdullah Paşa Bektaşî Tekkesi, İneova Tekkesi, Hasan Baba Dergâhı, Salih Dede Bektaşî Dergâhı, İstanköy Adası Dergâhı adında pek çok Bektaşî dergâh ve tekkesi bulunduğu bilinmektedir (Canpolat, 2012:191). Yunanistan'da bulunan Bektaşî tekkelerini bölgeleriyle beraber şu şekilde saymak mümkündür:

a) Batı Trakya Evros Bölgesindeki Tekkeler:

Bu bölgede Dimetoka ve Ferecik önemli Bektaşî merkezleri olarak sayılabilir. Dimetoka'da faaliyet göstermiş diğer Bektaşî Tekkeleri şunlardır: Gazi Ferhat Baba, Öksüz Baba, Abdal Cüneyd, Ahi Denek, Çakmak Dede, Develi Dede, Karagöz Bey, Yağmur Baba, Nasuh Bey, Timurhan Şeyh, Hasan Baba, Şahin Baba-Şahin Sufi Sultan, Şeyh Musluhiddin Baba, Timur Baba, Demirhan Baba, Şeyh Dede Baba Bektaşî Tekkesi (Bakırcı ve Türkan, 2013: 151). Bölgede Bektaşiliğin yoğun olduğu ikinci nokta Ferecik'tir. Ferecik'in yukarı bölgesinde İbrahim Baba Tekkesi vardır. Tekke bugün yıkıntı hâlinindedir ve haziresinde beş dervişin mezarı vardır. Yine Ferecik'e 5 mil uzaklıkta da Nefes Baba Tekkesi ve türbesi vardır. Ferecik'e 6-7 mil uzaklıkta Rüstem Baba Tekkesi vardır. Rüstem Baba'nın mezarı hâlâ bu

itobiad

"İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi"
"Journal of the Human and Social Sciences Researches"

Cilt: 6, Sayı: 1
Volume: 6, Issue: 1

2017

tekke yıkıntısının bahçesindedir. Ferecik'te diğer Bektaşi tekkeleri şunlardır: Ahi Horasan, Ahi Baba, Ahi Turan Şah, Cuyi Dede, Veli Dede, Şeyh Siyah Taccüddin, Göbekli Saraç Baba, Ferecik Tekkesi, Gaziler Tekkesi (Bakırcı ve Türkan, 2013: 150-151).

Bölgede faaliyet göstermiş diğer Bektaşi tekkeleri şunlardır: Ali Baba Zaviyesi, Binbirokluk Ahmet Baba Zaviyesi, Elmalı Baba Zaviyesi, Eski Baba Zaviyesi, Mümin Baba Zaviyesi, Timur Baba Zaviyesi, Yaran Baba Zaviyesi, Mürsel Baba Zaviyesi: Tsermen (Çirmen), Aşağı Tekke: Mikroderio (Küçük Derbent) köyü, Gazi Hasan Baba: Sidiro (Demirören) köyü, Çilingir Baba: Haldini (İlanlı/Yılanlı), Işıklar Nefes Baba: Loutros (Ilıca) köyü, Sancaktar Baba, Hızır Baba Tekkesi: Makri (Miri) köyü ((Bakırcı ve Türkan, 2013: 150-151). Bu tekkelerin Balkanlara ilk Türk fatihleriyle gelmiş olan dervişler tarafından kurulduğu söylenir. Nefes Baba'nın Fas Meliki'nin oğlu olduğu rivayeti de vardır.

b) Rodopi İdare Bölümündeki Bektaşi Tekkeleri:

Bu bölgedeki Bektaşi tekkeleri şunlardır: Kara Ahmed, Pospos (Puşpuş), Süpüren Mahmut Dede: Komotini (Gümölcüne), Ak Baba, Taşlık: Petrota (Taşlık) köyü, Kamber Baba: Anokambi (Yukarı Kamberler) ve Kato Kambi (Aşağı Kamberler) köyü. Ayrıca Raşiye: Mega Evmiro (Büyük Mursalı), Ahmet oğlu Ahmet Baba: Genisia (Yenice Karasu) köyü tekkesini saymak gerekir (Bakırcı ve Türkan, 2013: 151).

c) Epir Bölgesi Bektaşi Tekkeleri:

Epir bölgesi de Yunanistan topraklarındaki Bektaşiliğin en önemli merkezlerinden biridir. Yanya ile Miçova arasındaki yol üzerinde bir tekke hâlâ ayakta. Bu bölgedeki Bektaşi tekkeleri yoğun olarak Ergiri'dedir. Burada Hacı Süleyman Baba Tekkesi vardır. Ayrıca Tepedelen ve civarında Düka, Turan'da (Aziz Ali Baba), Veli köyde ve Nevaliya'da Bektaşi tekkeleri faaliyet göstermişlerdir. Ayrıca Lîk (Leak) Tepedelen Nehri'ni geçen Trebuşik Tepesi'nin yamaçları üzerinde de bir Bektaşi tekkesi vardır (Şenuçak ve Karabela, 1998: 140).

d) Girit Bölgesi Bektaşi Tekkeleri:

Girit'te Bektaşi tekkeleri, Girit'in Kandiye, Resmo ve Hanya şehirlerindedir. Horasanlı Ali Dede Tekkesi, Kandiye'de; Hasan Baba Tekkesi, Resmo'dadır (Bakırcı ve Türkan, 2013: 156).

e) Makedonya Bölgesi Bektaşi Tekkeleri:

Bu bölge Bektaşi tekkeleri bakımından oldukça zengindir. Bölgedeki tekkeler şunlardır: Gazi Baba Türbesi: İneli, Kesriye Topluca Bektaşi Tekkesi: Kışlalar yanındadır (bahçesinde Sancaktar Ali Baba'nın türbe ve mezarı vardır), Kesriye Aydın Baba Tekke ve Türbesi: Kesriye'nin kenar mahallelerindedir (içinde Aydın Baba'nın türbesi vardır.) Odra Bektaşi

Tekkesi: Kesriye'nin batısında, Anakilitsa panayır yerinin batısında Pindos Sıradağları'ndan birinin yamacı üzerinde.

Bakırcı ve Türkan (2013) ayrıca Alikulu Tekkesi: Aydınlı/Agia, Kesrin Dergâhı, Katerini Bektaşî Tekkesi: Katerini, Kasım Baba Tekkesi ve Sancaktar Ali Baba Türbesi: Kastoria'yı Yunanistan'daki Bektaşî tekkeleri arasında saymıştır.

Öz itibarıyla Sünnî bir yapıya sahip olan Bektaşî geleneği, Bektaşîliğin Hacı Bektaş Veli'den sonra gelen ismi olan Balım Sultan'ın Dimetoka'dan Kırşehir'e geçmesiyle bu yapıdan ayrılmıştır. 1826 yılına kadar süren bu yeni yapı ve form, özellikle Yeniçeri Ocağı'nın sorun hâline gelmesiyle II. Mahmut tarafından adına "Vaka-yi Hayriyye" denilmek suretiyle kapatılmak kaderini yaşamıştır. Bu karardan sonra kuruluşta gayret ve desteği görülen bu yapının Anadolu'da ve Balkanlardaki varlıklarının eritilmesi süreci başlamıştır (Tekin, 2012:74-75). Bu sürece rağmen Bektaşî tekkeleri, özellikle Balkanlarda, günümüze kadar faaliyetlerini devam ettirmeyi başarmıştır.

Bektaşî tekkelerinin Balkanlardaki varlığı, bu coğrafyaya ait dini ve kültürel birikimin kodlarını elde edebileceğimiz en önemli unsurlardan biridir.

4. Sonuç ve Öneriler

Balkan coğrafyasında en etkili tasavvufî hareketlerden biri Bektaşîliktir. Bektaşîlik de sahip olduğu bu tasavvufî güçle birlikte, var olduğu her yerde yaşam ve yaşam tarzını etkilemiştir. Bu etkilemenin ilk noktasında Bektaşîliğe ait yapılar; yani tarikat yapıları (tekke, zaviye, hankah, asitane) yer almaktadır.

Bireysel bir tasavvufî hareket olmaktan çıkıp belli bir coğrafyayı etkisi altına alan Bektaşîlik, Balkanlar'da çeşitli faktörlerin de yardımıyla derin etkiler bırakarak insanların yaşamını şekillendirmiştir. Tasavvuf düşüncesinin uygulamalı olarak anlatıldığı, yaşandığı ve yaşatıldığı mekânlar olarak tekke yapıları ortaya çıkmıştır. Bu yapılar, içerisinde yaşayan insanların ihtiyaçlarına yönelik farklı özellik ve büyüklükte olmakla birlikte bir kısmı çeşitli sebeplerle yıkılmış, tahrip edilmiş, bir kısmı onarımlar ve ilaveler yapılarak günümüze kadar ulaşmıştır. Bir kısım yapı sadece ziyaret amaçlı olarak ayakta kalırken bir kısmı da hala insanların içinden gelip geçtiği, günlük yaşam çerçevesinde uğrak yerler haline gelen yapılar olmaya devam etmiştir.

Tekkeler, sosyal, ticari, dinî, askerî ve sportif fonksiyonların yanı sıra ulaşım için uğrak merkezi gibi fonksiyonları barındırmışlardır. Bir kültür ve sanat merkezi olarak da faaliyet gösteren tekkeler, aynı zamanda ruh ve sinir hastalıkları için tedavi merkezi olarak da görev yapmıştır.

Geçmişimizin birer parçası olan bu yapıların günümüzde kullanıma devam etmesi kültürel mirasımızın sürekliliği açısından büyük önem taşımaktadır.

Kaynakça

Acaroğlu, M. Türker (2006): Bulgaristan'da Türkçe Yer Adları Kılavuzu, Ankara: Türk Tarih Kurumu.

Araslı A. (2009). Avrupa'da Türk İzleri (3. Baskı). Akçağ Yayınları, Ankara

Ayverdi E. H., Ertürk G., Nüman, İ., Yüksel, A. (2000-2.baskı). Avrupa'da Osmanlı Mîmârî Eserleri, Romanya-Macaristan I (1.ve2. kitap) İstanbul : İstanbul Fetih Cemiyeti.

Ayverdi E. H., Ertürk G., Nüman, İ., Yüksel, A. (2000-2.baskı). Avrupa'da Osmanlı Mîmârî Eserleri, Yugoslavya II (3.kitap). İstanbul : İstanbul Fetih Cemiyeti.

Ayverdi E. H., Ertürk G., Nüman, İ., Yüksel, A. (2000-2.baskı). Avrupa'da Osmanlı Mîmârî Eserleri, Yugoslavya III (3.kitap). İstanbul : İstanbul Fetih Cemiyeti.

Ayverdi E. H., Ertürk G., Nüman, İ., Yüksel, A. (2000-2.baskı). Avrupa'da Osmanlı Mîmârî Eserleri, Bulgaristan-Yunanistan-Arnavudluk IV (4.,5.,6.kitap). İstanbul : İstanbul Fetih Cemiyeti.

Baba R. (1995). Misticizma İslame dhe Bektashizma, Tirana.

Bakırcı N., Türkan H. K. (2013). Tekke ve Zaviyelerin Balkanlardaki Rolü ve Önemi. Türk Dili Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi, 1, 1, 145-160.

Barkan Ö. L. (1942). İstila Devri Kolonizatör Türk Dervişleri ve Zaviyeler, Vakıflar Dergisi, II, 279-304.

Bartl, P., Taner, A. (1998). Milli Bağımsızlık Hareketleri Esnasında Arnavutluk Müslümanları (1878-1912). Bedir yayınları.

Beçirbegoviç M. (1972-73). Prosvetni objekti islâmske arhitekture na Kosovu. Starine Kosova, VI-VII. Prishtina.

Bejtiç, A. (1973): Ulice I trgovi Sarajeva, Sarajevo.

Birdoğan, N. (1990). Anadolu'nun Gizli Kültürü Alevilik, Hamburg.

Birge J. K. (1965). The Bektashi Order of Dervishes. Luzac, London. <http://creativecommons.org/publicdomain/zero/1.0/>

Birge J. K. (1991). Bektaşılık Tarihi. Reha Çamuroğlu (çev.). İstanbul : Ant Yayınevi.

Canpolat C. (2012). Osmanlı'nın Manevi Temelini Oluşturan Gerçek. İstanbul: Markiz Yayınları.

Çelebi E. (1896). Seyâhatnâme (1938). I-X. İstanbul.

Çelebi E. (1969-1971). Seyâhatnâme, Zuhuri Danışman, I-XV, İstanbul.

itobiad

"İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi"
"Journal of the Human and Social Sciences Researches"

ISSN: 2147-1185

- Çelebi E. (1984). Putopis, Odlomci o Jugoslovenskim zemljama. Hazim Şabanoviç (haz.). Sarajevo.
- Çelebi E. (1989). Seyâhatnâme, Yoldaş Demircanoğlu (haz.), İstanbul.
- Çevik M. (1996). Evliya Çelebi Tam Metin Seyahatname. C: 2/3, Üçdal Neşriyat, İstanbul.
- Engin, R. (2013). Nasliç, Serfice ve Grebene Yöresi Bektaşileri. Patriyotlar. Bilgeler Zirvesi, Eskişehir.
- Eraslan, K. (1989). Ahmed Yesevi. mad. DİA, II. İstanbul, s. 159-161.
- Erginli, Z. (2002). Osmanlı Devletinin Kuruluşunda Türk Dervişlerinin İzleri. Türkler, C, 9, 107-115.
- Görkaş, İ. (2000). İslam Felsefesi Açısından Horasan Erenleri", HBVAD, Ankara, XV, 191-211.
- Gülççek A. D. (2000). Anadolu ve Balkanlardaki Alevi Bektaşi Dergâhları (Tekke, Zaviye ve Türbeler). Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Dergisi, 16, 212-217.
- Hafız N. (1996). Yugoslavya'da Bektaşi Tekkeleri. Prishtina.
- Hasluck F. W. (1929). Christianity And Islam Under The Sultans VolIII, Oxford.
- Hatıpler Çibik T. (2014). Balkanlarda Bektaşi Tekkelerinin Enerji Verimliliği Açısından Değerlendirilmesi -Harabâti Baba Dergahı Örneği-. (yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Trakya Üniversitesi/Fen Bilimleri Enstitüsü, Edirne.
- Haslok, F.R. (Çeviri : Hulusi, R.), (2000), Bektaşilik Tedkikleri", Kurgan Edebiyat, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul
- Hezarfen Ahmet (1998). Reşit Paşa'nın Deliorman Köylülerine Zulmü! Cem Dergisi, 85, s.56-57.
- İşli E. D. (1998). İstanbul Tekkeleri Mimari Eklentileri ve Restorasyonu, (yayımlanmamış doktora tezi).YTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, S.240.
- İzeti M. (2010). Arnavut Bektaşilerinde Kербela ve Matem Anlayışı, Asitan Yayıncılık Ltd. Şti., Sivas.
- Kaleshi H. (1967). "Legjendat Shqiptare Per Sari Salltukun, Perparımı, Reviste Kulturore e Shkencore". Prishtine.
- Kaleshi H. (1970). Albanska alamiado knjizevnost, Prilozi za orijentalnu filologiju, XVI-XVII. Sarajevo.

- Kiel M. (1980). Sarı Saltık ve Erken Bektâşilik Üzerine Notlar. Çeviri: Fikret Elpe, Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi cilt 2, sayı 9, İstanbul, s.26-34.
- Kökel C. (2007). Bulgaristan'da Yaşayan Alevilik ve Bektaşilik Üzerine, Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi Sayı 43, Ankara, s.1-17.
- Köprülü M. F. (2004). Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuruluşu. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Maden, F. (2013). Avrasya Etüdüleri 44-2, T.C. Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı s.141-176.
- Mêlikoff I. (2009). Bulgaristan'da Deliorman Kızılbâş Topluluğu, Uyur İdik Uyardılar. Turan Alptekin (çev.). İstanbul: Demos Yayınları.
- Musaj F. (1995). Organizmi Institucional I Sektit Bektashian Ne Shqiperi ne vitet 1920-1939, Feja, Kultura Dhe Tradita Islame Nder Shqiptaret, (Uluslararası Sempozyum Bildirileri) Pristine.
- Noyan B. (1976). Demir Baba Vilâyetnamesi. İstanbul : Can Yayınları.
- Noyan B. (1987). Bektaşilik, Alevilik Nedir. Ankara : Ant Yayınları, Ankara.
- Ocak A. Y. (1978). Zaviyeler. Vakıflar Dergisi, XII, 247-265.
- Özdemir, R. (2015). Osmanlı Devleti'nin Tarikat, Tekye ve Zaviyelere Karşı Takip Ettiği Siyaset. Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi OTAM 5 (2015): 259-310.
- Özköse, K., (2003). Anadolu'nun Türkleşmesi ve İslamlaşmasında Tasavvufi Akım ve Zümrelerin Rolü, Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, C.VII., Sivas, s. 249-279.
- Pakalın M. Z. (2004). Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü, C.3, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.
- Öztuna, Y. (1994). Büyük Osmanlı İmparatorluğu. C. 8, İstanbul: Ötüken Yayınevi.
- Popoviç,A. (1995). Balkanlarda İslam, İstanbul : İnsan Yayınları, s.30.
- Şenuçak, N., Karabela, S. (1998). Bektaşilik Araştırmaları II, Gazi Üniversitesi Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırmaları Dergisi, sayı 6, s. 127-140.
- Tekin, Z.(2012): Kapatılan Bazı Bektaşi Tekkelerinin Mal Varlıkları Üzerine Bir Değerlendirme, Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi, C. I, No: 2, s. 74-75, Karabük.
- Yörükan, Y. Z. (1998). Anadolu'da Aleviler ve Tahtacılar, T.C. Kültür Bakanlığı, Ankara.
- Vishko, A.(1997): Harâbâtî Teqe e Tetoves Dhe Veprimtaria Ne Te Ne Periudhen e Kaluar, Tetove.

